

D ü l ő	T a g	Előírás		F o g a n a t o s i t á s									
		vetés	ültetés	1896		1897				1898			
				Első kivitel		Első kivitel		Ismétlés		Első kivitel		Ismétlés	
				vetés	ültetés	vetés	ültetés	vetés	ü tetés	vetés	ültetés	vetés	ültetés
<i>ha</i>	<i>ha</i>	<i>ha</i>	<i>ha</i>	<i>ha</i>	<i>ha</i>	<i>ha</i>	<i>ha</i>	<i>ha</i>	<i>ha</i>	<i>ha</i>	<i>ha</i>		

Üzemátvizsgálás.

Az üzemátvizsgálás 10 évről 10 évre szokott megtörténni. A nyilvántartások egyszerűek lévén, az üzem eredményeinek külön összeállítására (mint nálunk) nincs szükség, hanem az üzemátvizsgálás a legtöbb esetben az üzemtervnek a szükségesnek mutakozó változtatások figyelembe vételével való kiegészítésére szoritkozik.

Öt évenként az ellenörző tisztviselő közbeeső üzemátvizsgálást tart, melynek azonban egyéb czélja nincs, mint az esetleg mutakozó használati többlet vagy visszamaradás kiegyenlítéséhez szükséges adatok beszerzése.

KÜLÖNFÉLÉK.

A bükkfa korhadásáról és konzerválásáról

mult hó 15-én tartott *Tuzson* János dr. m. kir. főerdész, akad. helyettes tanár előadást a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet egyetemess szakülésén. A mintegy két óráig tartó, kiválóan magas tudományos színvonalon álló szabad előadást, a

mely vetített képek és nagy mennyiségű kísérleti anyag bemutatásával volt kapcsolatos, az Országos Erdészeti Egyesületnek is számos tagja hallgatta meg. Ott láttuk *Sóltz Gyula* min. tanácsost, *Liphay Sándor* műegyet. tanárt, *Mágócsy-Dietz Sándor* egyet. tanárt, *Klein Gyula* műegyet. tanárt, *Tavi Gusztáv* és *Vadas Jenő* főerdőtanácsosokat és a műszaki, erdészeti és tudományos életnek még számos más előkelőségét.

Ebben az előadásban foglalta össze és tárta fel dr. Tuzson János először azon beható kutatásainak eredményét, a melyeket a jelzett s hazai erdőgazdaságunk és faiparunk szempontjából oly fontos ügynek dr. Darányi Ignác földművelésügyi miniszter ur megbízásából való tanulmányozása közben a m. kir. erdészeti kísérleti állomáson négy éven át eszközölt. A nélkül, hogy ezuttal szándékunk volna az előadás tartalmával foglalkozni, mégis konstatálnunk kell, hogy az ugy erdőgazdasági, mint növényanatomiai és pathologiai, nemkülömben technologiai tekintetben teljesen új szempontokat tárt fel. Kiváló szaktársunk e munkája tehát hazánk határain túl is méltó feltűnést fog kelteni és dr. Tuzson Jánosnak s vele a magyar erdészetnek elismerést szerezni.

Fentartjuk magunknak, hogy e kérdésre később visszatérjünk és dr. Tuzson tudományos kutatásainak eredményét behatóan ismertessük.

A bükkfatermés erdőgazdasági kezeléséről és értékesítéséről. Az Országos Erdészeti Egyesületben de Pottere Gerard szaktársunk f. hó 6-án a bükkfatermés erdőgazdasági kezeléséről és értékesítéséről tartott felolvasást. A felolvasó Darányi földművelésügyi miniszter megbízásából tett hosszabb bel- és külföldi tanulmányutján szerzett tapasztalatairól számolt be és párhuzamba helyezvén a bükkfatermelés, szállítás és értékesítés honi és németbirodalmi viszonyait, kimutatta, hogyan sikerült a Német-

birodalomban a bükköt az erdőgazdaságilag elég jól jövedelmező fanemek közé helyezni, másrészt pedig élénk színekben ecsetelte azokat az akadályokat, melyek e hazánkban igen elterjedt fanemek minálunk való felkarolása elé gördülnek. Együttal számos javaslatot tett, a mely ezen közgazdaságilag fontos és különösen a hegyvidéki nép megélhetési viszonyainak szempontjából is jelentőségteljes kérdés megoldására alkalmas.

A mindvégig érdekes felolvasásnak, mely dr. Tuzson már említett előadásának mintegy kiegészítéseként éppen igen alkalomszerű volt, mintegy 60 hallgatója volt a fővárosi és vidéki erdőtisztai karból, gazdasági, műszaki, faipari és fakereskedelmi körökből. A felolvasás közlését legközelebbi számunkban kezdjük meg. A felolvasás után az igazgató-választmány tartott ülést.

Dr. Nitsche Henrik emlékezete. († 1902. nov. 8.) A német erdészetet rövid időn belül súlyos veszteségek érik: *Allum, Danckelmann, Lorey, Hartig* mind a német birodalom határain túl is jól ismert oszlopos tagjai voltak a német erdészeti tudományoknak. És most újabb gyászhirot veszünk: meghalt dr. *Nitsche Henrik* titkos udvari tanácsos, az erdészeti zoologia rendes professzora a szászországi kir. erdészeti akadémián, *Tharandt-on*.

Nitsche Henrik született 1845. évi február hó 14-én *Heidelberg-ben*; felsőbb tanulmányait szülővárosának híres egyetemén kezdette és a berlini egyetemen végezte, ahol promoveált is. Az 1870/71. évi német-francia háború után — melyben mint önkéntes betegápoló vett részt — mint assistens, később mint magántanár működött a *leipzig-i* egyetem zoologiai intézetében. Itt az intézet nagynevű tudós vezetőjével dr. *Leukart*-tal együtt szerkesztette a most mindenütt használatnak és nagy elterjedésnek örvendő „*zoologiai fali ábrákat*.”

1876. évi október hó 1-én meghívást kapott a tharandti erdészeti akadémián akkor szervezett zoologiai tanszékre, amelyen élete végeig áldásteljesen működött saját és tanszéke dicsőségére! A legrövidebb idő alatt nagy hírnévre és népszerűsége tette szert; rendkívül megnyerő és rokonszenves modoru ember volt, előadásai pedig kiválóan érdekesek és lelkesek voltak. A téli szemeszterben az erdészeti rovarant és az összehasonlító zoológiát, a nyári szemeszterben a gerinces állatokat tárgyalta. A rendes előadásokon

kivül tartott még a 'éli hónapokban rendkívüli, nyilvános előadásokat a „mesterséges haltenyésztésről“ és a „szarvasfélékről“. Ezeket a lelkes, tudományos és a maguk nemében páratlan előadásokat az akadémia összes hallgatóságán kívül mindenkor számos vendég is hallgatta végig.*)

Nitsche 26 évig működött a tharandti akadémián, amelynek büszkeségévé lett és ahová a külföld minden részéből gyültek össze a tanulni vágyó erdészek, hogy tudásának nagy kincstárából szorgalommal gyűjtsék a tudomány morzsáit! Irodalmi működését méltatva az általánosan ismert és az erdészeti entomologiai irodalom terén ma is még páratlanul álló erdészeti rovartanának két kötete a „*Lehrbuch der mitteleuropäischen Forstinsektenkunde*“ említendő, melyet a már régebben elhunyt barátjával, dr. *Judeich*-chal, a hirneves professzorral együtt irt meg; továbbá a szarvasokról írott, gazdagon és remekül illusztrált tanulmánya »*Studien über Hirsche*« czimmal; azonkívül számos entomologiai és zoologiai cikket irt a különféle tudományos szakfolyóiratokban: a *Tharandter Jahrbuch*-ban az *Iris*-ben és a többi erdészeti folyóiratban.

Külföldi tanulmányutamban az 1898/99. téli félévet a tharandti akadémián töltvén, *Nitsche* vezetése mellett labororiumában és a zoologiai gyűjteményekben dolgoztam. Soha sem fogom elfelejteni a boldogult szives előzékenységét, utmutatásait, tanítását és velem együtt sok száz német birodalmi és külföldi erdész, mint volt tanítványa, hálás emlékezettel fogja áldani szellemét!

Vollnhofer Pál.

A gyalogfenyő boróka kora és méretei.)** (*Juniperus communis.*) Dr. Csatóry Ágost egyetemi, magántanár eperjesi kertjében a malomárok mentén termett s tavaly kiveszett gyalogfenyő boróka törzsének két darabját lekötelező módon engedte át a kir. magy. tudom. egyetem növénytani intézetének. A két darab 203 és 216, összesen tehát 419 centiméter hosszú; a darabok egymáshoz illesztése után a felső átmérő 17—19, a középső 18—23 és az alsó 32—34 cm. legkisebb s legnagyobb mérettel bír.

*) Lásd erről bővebben: »Erdészeti Lapok« 1899. VII. füz. 677—682. o.

**) Felolvasta szerző a kir. magy. természettudományi társulat botanikai szakértekezetén 1902. november hó 12-én. Szerző Mágócsy-Dietz dr. egyet. tanár ur felkérésére foglalkozott e tárggyal s a megtisztelő felszólításért és könyvtárának átengedéseért e helyen mond köszönetet.

Ebből látni, hogy a törzs a föld felett mintegy 2 méternyi magasságban legkevésbé közelítette meg a henger alakot. Korát 90 évre kellett becsülnöm, a pontos megállapítás lehetetlen volt azért, mert az alsó törzsdarab másfél méternyire bélkorhadt volt.

Dr. Csatóry Ágost továbbá azt is közölte, hogy az egész törzs hossza 12·5 m. volt, hogy tömött, nehéz, rossz fekete föld-

103. kép. Borókatörzs. Dr. Csatóry A. eperjesi kertjéből.

ben termett, s hogy azt ilyen méreteken nagy ritkaságnak sőt unikumnak tartja.

Diószegi Sámuel („Magyar fűvészkönyv“), a kitől a *Juniperus communis* magyar elnevezését vettem át, csak annyit jegyez meg

róla, hogy cserje. Dr. Reuss Gusztáv („Kvetna Slovenska“ Selmezbánya) pedig azt mondja, hogy bokor, mely sohasem nő fává.

Fekete Lajos és dr. Mágócsy-Dietz Sándor („Erdészeti növénytan“) mint cserjét vagy kis fát ismertetik, mely nálunk 1300 méter magasságig fordul elő. Hazai adataink szerint tehát tényleg nagy ritkaság, sőt unikum is volna a *Juniperus communis* ilyen koru és méretü törzse. Csakhogy épen hazánk az, a melyet irodalmilag még teljesen fel nem dolgoztak, mert még minden téren kikutatva nincsen. Dr. Filárszky Nándor muzeumi osztályigazgató-nak nagy köszönettel tartozunk, hogy a Csepelszigeten, az uralkodó család erdőbirtokán 1902. évi október hó 10-én homokos, sivár agyagtalajon álló szép példányokra vezetett.

Van itt többek között egy átlag 5 m. magas nagy csoport, azután egy teljesen a henyefenyő (*Pinus pumilio*) módjára nőtt példány, melynek görbülései valószínűleg azáltal keletkeztek, hogy a fa fiatalabb korában el volt nyomva s a világosság felé való törekvésében oldalt fordulni kényszerítettett, végre egy 8—10 m. magas, szép egyenes példányt is láttunk, mely a sugárnövés mintaképe lehetne.

Az ugyancsak ott talált 30—35 cm. átmérőjü tuskók után ítélve pedig azelőtt még ezeknél is szebb példányok voltak ott.

Mellesleg még a laska gomba (*Pleurotus ostreatus* Jaquin) egy rendkívül szép csoportját is találtuk.

Magam meg azt tapasztaltam, hogy a boróka beéri mindazon talajokkal, a melyeket más, igényesebb fánemek átengednek neki s bizony szép kort ér el és nagy méretekre tesz szert, ha háborítatlanul nőni hagyják. Csakhogy fáját ostornyelekre, esztergályos czikkekre, galyait pözsanyagnak, fasinákra, kocsmakoszorukra, füstölésre, gyümölcsét pálinkaégetésre, az egész fát pedig szegényebb vidékeken még karácsonyfának is használják s így ritkán marad bántatlanul s miután leginkább a községek birtokába került közlegelőkön gyakori: a pásztorok kedvencz tüzelője. A többi fákhoz viszonyítva, nagyon csekély méreteket ér el s így közigazdasági jelentősége is csekély. Azonfelül olyan lassu növésü, hogy bármely más fa csakhamar elhagyja s így erdészetileg inkább gyomnak mint hasznofának minősítik.

Mindazonáltal a szentkereszti püspöki uradalomban Barsmegyében 1883. évben körülbelül ugyanolyan példányokat láttam, mint a milyenek a Csepelszigeten láthatók. Legujabban pedig: 1902. évi november hó 10-én a gödöllői alsó parkban, a vasutról bemelve, jobb kézt négy szép csoportot láttam, melyek legnagyobb s legvastagabb példánya 6 m. magas s töben 15 cm. átmérőjü.

A külföldi irodalomban pedig a következőket találni: J. C. Loudon (An Encyclopedia of Trees and Shrubs) azt mondja, hogy cserje és fa. Edmond Boissier (Flora orientalis) a kort és méreteket nem említi, hanem azt mondja, hogy Afganisztánban 11 egészen 13,000 lábnyi magasságban is előfordul. M. H. Baillon (Dictionnaire botanique) is csak az előfordulását tárgyalja. L. H. Bailly (Cyclopedia of american Horticulture) azt mondja, hogy bokor, néha fa egészen 40 lábíg (12—13 méter). August Neilreich (Flora von NiederOesterreich) azt mondja, hogy bokor, ritkán fa. J. Hartwig (Illustriertes Gehölzbuch) többágu bokornak mondja, a mely azonban 15 méter magas fává is megnő.

Dr. Theodor Hartig (Vollständige Naturgeschichte der forstlichen Culturpflanzen Deutschlands) elmondja, hogy ritkán ér el 8 centiméternél nagyobb átmérőt, kedvező helyen, zárt állásban azonban 6—8 m. magasságot és 25—30 cm. átmérőt is elér, de ritkán.

Dr. Moritz Willkomm (Forstliche Flora von Deutschland und Oesterreich) az első kiadásban alacsony, embermagasságu bokornak mondja, a mely a balti tenger mellékén gyakran 3—7 m. magasságot s 16 cm. vastagságot is elér, kivált Kurlandban. A második kiadásban pedig azt mondja, hogy kis, nagy bokor, sőt III., de még II. osztályu fává is megnő. Kedvező viszonyok között igen magas kort s óriási méreteket ér el. Így egyike a legnagyobbaknak, talán Európa legnagyobb borókája csak nemrégén pusztult el, a mennyiben korának esett áldozatul. Ermas községben Livlandban állott, törzse olyan vastag volt, hogy azt két ember is alig bírta átfogni, korát 2000 évre becsülték. Norvégiában 9—12.5 m. magas és egészen 2.5 m. kerülettel vagyis 80 cm. átmérővel biró fák vannak, melyek közül soknak tökéletesen Cyprus alaku koronája van.

L. Beissner (Handbuch der Nadelholzkunde) szerint Európa,

É.-Ázsia, É.-Amerika és É.-Afrikában 15 méterre is megnő. Régi kertekben gyakran hatalmas festői példányok is találhatóak, így a Dessau melletti Wörlitz parkjában 12 m. magas és 60 cm. átmérőjű fák láthatók.

Dr. Nördlinger (Deutsche Forstbotanik) bokornak, néha gyenge fácskának írja le, a melynek jelentősége alárendelt. Klimailag még a nyírnél is igénytelenebb. Irlandban, Laplandban is honos, a központi alpokban egészen 3000 m. magasságig emelkedik, Norvégiában itt-ott erdővé záródik, melynek koronája alatt járni is lehet. Helylyel-közzel még a magas északon is találni egyes fákat, a melyek magassága 4—8 méter s mellmagasságban 70 cm. átmérővel is bírnak, ezek koronájában az említett vidékeken szarkák fészkelnek. Ilyen kedvező körülmények között a boróka 6—800 éves kort is elér.

Nilván ezen külföldi szerzők nyomán mondja a Pallas nagy lexikona, hogy a gyalogfenyő boróka 1—10 m. magas bokor vagy cserjefa, tornyos termettel, mely mint fa 15 méter magasra is megnő s hogy törpe boróka változata 6—800 esztendeig is él.

Mindezekből pedig következik, hogy a bemutatott 2 törzsdarab kivált hazánkban igen érdekes ritkaság, de semmiesetre sem unikum.

Gabnay Ferenc.

A „Hivatali rendszerünk“ című cikkhez E közlemény az erdőgondnokok irodai munkája egy részének az erdőhatóságokra való átvitelét akként véli elérhetőnek, hogy az erdőhatóságoknál erdőgondnokságonkint nyitandó, külön-külön nyilvántartó könyveket, illetve számadásokat az erdőhatóságoknál alkalmazott ügyes altisztek vezethetnék, a kik kívánatra és az ugyanazon munkával való folytonos foglalkozással megszerzett gyakorlottsággal bármikor, s az erdőgondnokok és központi erdőtiszték minden megterhelése nélkül állíthatnák össze az erdőgondnokoktól a mai hivatali rendszer mellett kívánt különféle: kezelési és számadási adatokat tartalmazó kimutatásokat; erre igen jól használhatóknak véli a számvevőségeknél alkalmazott altiszteket, ha az erdőhatóságok minden szükséges adat birtokában vannak.

E sorokat úgy is lehet értelmezni, hogy az igen t. cikkíró ur arra céloz, hogy a számvevőségeknél lehetne a különféle szám-

adási időszaki kimutatásokat gyártani, hiszen a számvevőség amugy is ellenőrző hivatal és a kimutatások összeállításával az ellenőrzés is egyidejűleg teljesítve van.

Evvel nem értenék egyet, mert nálunk az erdészetnél a számvevőségek által teljesítendő közigazgatási segédszolgálat amugy is tulhajtott, az alkalmazott számvevőségi személyzet avval inkább kénytelen foglalkozni, mint a tulajdonképeni feladatát képező számvevői szolgálattal. Utóbbira mindig kevesebb ideje van és ha még a cikkben említett kimutatásokból a számvevőségnek szánt kimutatásokat is szerkesztenie kellene, ez egyenesen a számviteli szolgálat hátrányára lenne a jelenlegi személyzet mellett.

Ez nem volna egyszerűsítés, csak az egyik közegetől elvont munkával való olyan mérvű megterhelése a másiknak, melyet ez a másik physikailag sem bírna el.

Ha már az erdőgondnokok irodai munkájának könnyítéséről van szó, mindenesetre akként kellene azt megoldani, hogy más hivatali közegek terheit ne szaporítsa, hanem az elvont munka akként illesztessék be az erdőhatóságok munkakörébe, hogy e munka végzése a jelenlegi személyzettel meggyőzhető legyen.

Szerény nézetem szerint azt, hogy az altisztekkel csináltassunk jó és megbízható munkákat, csak úgy lehet elérni, ha az erdőhatóságoknál e czélból alkalmazott altisztek munkáinak vezetője is van, a ki kiadja a munkákat az altiszteknek és átveszi azoktól a végzett munkát és mielőtt ezen munkálatok az erdőszámvevőségekhez számszaki szempontból való elbírálás és záradékolás és a hivatalfőnökhöz kiadás végett kerülnének, azokat úgy kezelési, illetve gazdálkodási, mint egységárak helyessége szempontjából alaposan felülvizsgálja és felelősségére aláírva továbbítja.

E vezető lehetne az erdőhatóságoknál alkalmazott erdőtisztek valamelyike, kinek ugyanazon hivatása volna, mint a német világban a számvivőtisztnak volt, t. i. csupán a szóban levő munkálatok teljesítése.

Igy aztán az igen t. cikkíró ur véleményét én is magamévá teszem és helyesnek tartom azt, hogy az erdőgondnokok ekként a főlöszleges irodai teendőktől felszabadulva, a belterjesebb erdőgazdálkodásnak élhetnének és ezen uton olyan eredményeket érhet-

nének el jövedelmezőségi szempontból is, minők a mai állapotot mindenestre jóval kedvezőbbé tennék.

A cikk egyébiránt sok oly dolgot vet fel, mely felette érdemes a meggondolásra, de ezek közt különösen még egy van, melynek az erdőgondnokok részéről való teljesítését *a mai rendszer mellett* megérteni nem tudok.

Ez az évi költségvetési előirányzatok készítése.

Ez igazán fölösleges idővesztegetéssel és a selejtezésre alkalmas papirosomagok szaporításával járó munka az erdőgondnokokra nézve.

Legyünk őszinték és ezen őszinteséget, a vélemény szabad nyilvánítását, ne rójja senki terhemre.

A jóváhagyott állami költségvetésekben az „állami erdők” költségvetése is a kormány intenczióinak megfelelő módon készül.

Az „állami erdők” költségvetése pedig készül az erdőhatóságok költségvetéseiből, mely utóbbi költségvetések egyes részletekben az állami kormányzat pénzügyi kívánalmainak megfelelőleg hol leszállíttatnak, hol felemeltetnek.

Az erdőhatóságok aztán a kezükhöz jutott állami költségvetésekből tudomást szereznek arról, melyek azon bevételi összegek, melyeket behozniok kell és melyek azon kiadási összegek, melyek erejéig szükségleteiket fedezhetik.

De hogy ezen bevételi és kiadási összegek erdőgondnokságunkint is hogyan oszlanak meg, illetve hogyan kell megosztaniok, arról az erdőhatóságoknak soha sincs tudomásuk.

Nos, akkor mi realis értelme van annak, hogy az erdőgondnokok is ilyen évi előirányzatok készítésével foglalkoztassanak?

Értelme volna, ha az erdőgondnokságok által készített előirányzatok is, az összelőirányzat alapján módosítva visszakerülnének a gondnokságokhoz és az azokhoz való alkalmazkodásuk lehetővé tétetnék.

Azért nagyon helyesnek tartom az igen t. cikkirő urnak erre nézve tett azon javaslat szerű véleményét: hogy az erdőhatóságok az évi költségvetési előirányzataikat magok állítsák össze és azok kiegészítése végett tiszti értekezletet tartsanak, melyen az erdőhatóságok az erdőgondnokokkal együtt közvetlen szóbeli tárgyalás alapján meghányva-vetve a tárgyi tényálladékokat, a költ-

ségvetésnek még hiányzó adatait aztán ilyen beható tárgyi mérlegelés nyomán felvehetik.

Az erdőgondnokságoknak azonban mégis tájékozva kell lenniök arra nézve, hogy a behozandó bevételeken kívül minő hitelösszeg áll körülbelül rendelkezésükre kiadási szükségleteik fedezésére?

Ezt akként lehet elérni, hogy az erdőhatóságok hozzávetőlegesen felosztják a kiadási összhitelüket a központ (erdőhatóság) és az erdőgondnokságok között.

Hogy pedig az erdőgondnokságok évi szükségleteiről az erdőhatóságok miként nyerhetnek tájékozást, melynek alapján költségvetésüket akadály nélkül összeállithatják, arra alkalmas azon módszer, melyet csekélységem javaslatára a nagybányai m. kir. főerdőhivatal a nagyméltóságu magy. kir. földmivelésügyi miniszterium engedélyével alkalmaz, s a mely abból áll, hogy úgy a kiadások, mint a bevételek külön nyilvántartó könyvben, mely a főkönyv kiegészítő részét képezte, erdőgondnokságonkint és a központra nézve külön-külön is feljegyzésbe vétettek a számvevőség által, ami elviselhetlen munkát nem okozott.

Kovács Elek,

m. kir. erdőszámvizsgáló.

Az állami erdőtisztek fizetésrendezése ügyében az Országos Erdészeti Egyesület felirattal fordult a földmivelésügyi miniszter urhoz, a melyet legközelebbi számunkban közlünk.

Halálozás. Báró Bornemissza Tivadar cs. és kir. kamarás, nagybirtokos, a hunyadmegyei Gazdasági Egyesület elnöke m. hó 20-án életének 59 évében elhunyt. Béke hamvaira!